

Muzejní čtvrtletník

Muzeum Českého ráje v Turnově

zdarma

číslo 4/2015, ročník XII.

Vánoční výstava betlémů

Netipická výstava betlémů ze Scheybalovy sbírky viz s. 2

Vzpomínka na kolegu

Opustil nás Tomáš Řídkošil, vzpomínáme na něj na s. 6

O Markově obraze

Nová zjištění o autorovi viz s. 5

Co nás čeká a co bylo?

Přehled akcí a výstav i foto-vzpomínky najdete na s. 8

KAPR, SUMEC, ŠTIKA - HISTORIE TRADIČNÍHO CHOVU RYB

Výstava, kterou jsme připravili na závěr letošní návštěvní sezóny, navazuje na výzkum tradičních způsobů obživy a zemědělství, prováděný v letech 2006 a 2015. Předmětem výzkumu byla dokumentace současného stavu chovu ryb a rybářství na Turnovsku a jeho srovnání s historickými materiály, zejména s kronikami jednotlivých spolků a archivním materiálem. Oblast Turnovska patří k lokalitám, kde má tradice chovu ryb hluboké kořeny. Tato tradice nebyla nikdy přerušena a zvláště v posledních deseti letech se objevila celá řada nových lidí, kteří se chovu ryb a rybolovu věnují. Turnovské muzeum v řešeném úkolu zmapovalo a zdoku-

mentovalo činnost chovatelů rybníků nejen z hlediska technologického, ale i z hlediska sociálně ekonomického. V tomto ohledu se projekt

zabýval i způsobem odbytu a ekonomickými poměry chovatelů ve srovnání s historickými prameny.

Pokračování na s. 2

TURNOVSKÉ VÁNOČNÍ TRHY

Vánoční trhy se v Turnově konají od roku 2010 pravidelně v první polovině prosince, čas od času se mění pouze místo konání. Po loňském ročníku, kdy se jejich centrem stala Skálova ulice, se hlavní část trhů opět vrátí na náměstí, a to 11. a 12. prosince. Pořadatelem trhů je Město Turnov společně s Kulturním centrem Turnov a našim muzeem. Těšit se opět můžete na prodej vánočního zboží a občerstvení i bohatý kulturní program.

Ve Skálově ulici pro vás letos připravíme tzv. Kapří stezku, která vás dovede až do muzejní galerie na výstavu *Kapr, sumec, štika* a doprovodné loutkové pohádky. Dále povede do Kamenářského domu, kde bude pro vás a vaše děti připravena vánoční dílna zaměřená na rybu, jako symbol vánočního času.

REGENERACE

Klára Čechlovská

Letos se bude konat již druhý ročník šperkařské výstavy reGenerace, kterou chceme přispět k oživení, tj. regeneraci turnovské scény, podpořit mladé autory, umožnit jim mezigenerační setkání s ostřílenými šperkaři, zpřístupnit širokému okolí odlišné přístupy a ukázat, že autorský šperk může nosit každý. Oslovili jsme mnoho autorů z Turnova a okolí a jsme zvědaví,

jak se výstava vykrystalizuje. Letošní novinkou bude zamýšlená spolupráce autorů s jednotlivými muzejníky v podobě autor a jeho model(ka) – zde jsme ještě více napnuti, jak náš nápad dopadne. Přijďte se přesvědčit na vernisáž reGenerace, která se bude konat 18. listopadu! Na přípravě výstavy s Mirkem Coganem spolupracuje i Jana Válková Střílková.

KAPR, SUMEC, ŠTIKA – HISTORIE TRADIČNÍHO LOVU RYB

Dokončení ze s. 1

Výstupem projektu je výstava, která proběhne v měsících říjnu 2015 až lednu 2016 v galerii muzea. Přiblíží návštěvníkům výsledek výzkumu, tj. tradiční způsob chovu a lovu ryb, včetně historického vybavení používaného dříve v rybničním rybářství. Zároveň však představí rybu jako fenomén kulturního dědictví od pravěku do současnosti, tj. rybu jako součást mytologie a náboženství od

pravěku do současnosti, rybu jako motiv pro výtvarné umění a řemeslo, výrobky z rybích kostí a šupin, rybu jako součást postního jídelníčku i úpravu ryb v tradiční lidové kuchyni. V době konání výstavy se bude konat řada doprovodných programů, animační program a workshop. Zahájení výstavy ve čtvrtek 5. listopadu 2015 v galerii muzea bude spojeno s ochutnávkou pokrmů z ryb.

Vladimíra Jakouběová

VÁNOČNÍ VÝSTAVA – BETLÉMY V KAMENÁŘSKÉM DOMĚ

Adventní čas našim návštěvníkům zpříjemní výstava betlémů ze sbírky manželů Jany a Josefa Václava Scheybalových v Kamenářském domě. Sběrka betlémů manželů Scheybalových, která je dnes součástí sbírky Muzea Českého ráje v Turnově, není příliš početná a patrně nebyla systematicky budována. Má však velký význam pro regionální kulturní historii. Jako ucelený soubor nebyla zatím nikdy prezentována. Sběrka obsahuje unikátní betlémové archy z 1. poloviny 19. století, díla rytce

chodních Čech, řezaný betlém Jaroslava Zajíce, zámečnicka z Lomnice nad Popelkou, dřevěné figurky z betléma Josefa Junka a betlémové figurky malované temperou na papíře J. Kose. Sběratelská práce manželů Scheybalových se zaměřila i na betlémy novodobé. Z mladší vrstvy tištěných betlémů sbírka obsahuje tištěné archy betlémů Vojtěcha Kubašty, Josefa Lady, Mikoláše Alše, Jiřího Škopka, Milana Janáčka ad. i jeden betlém skleněný ze Železného Brodu.

Vladimíra Jakouběová

VÝTVARNÝ SALON POKRAČUJE

Linky, kytičky, mozaika, modrotisk, výšivka... toto vše a mnoho dalšího nás letos provede tématem šestého běhu Výtvarného salonu, kterým je ornament a jeho podoby. (Salonu se poprvé ujímají nové lektorky Veronika Gocová a Marie Pešková.) Ornament najdeme všude ve světě a u nás je hodně přítomný v lidové kultuře. Proto také Salon začal komentovanou prohlídkou národopisné expozice, kterou účastníky provedla paní ředitelka Vladimíra Jakouběová. Tím, co jsme tam viděli a slyšeli, se budeme inspirovat v celém čase tvoření – začali jsme kresbou a malbou a přes vzorník ornamentů budeme pokračovat ve výrobě vlastních modrotiskových matric. Čeká nás také malování na nábytek a batika. Nejlepší na tom všem je, že při našem tvoření vzniká spousta nápadů na další práci, takže se těšíme, jak se nám samo vyjeví téma dalšího, již 7. ročníku Výtvarného salonu. O našich výsledcích vás budeme informovat, a pokud Vás zaujmou, neváhejte a v dalším ročníku se k nám přidejte!

Marie Pešková

MUZEJNICE-KRONIKÁŘKY

V polovině září proběhlo v Severočeském muzeu v Liberci vyhlášení druhého ročníku soutěže *O nejlepší kroniku Libereckého kraje*. V našem muzeu pracují tři kronikářky, z toho dvě vedou kroniky v Libereckém kraji. Jitka Petrušková do roku 2014 psala kroniku obce Louček a ve zmíněné soutěži se umístila na 2. místě v kategorii obcí do 2 000 obyvatel. A Alžběta Kulíšková vede od roku 2013 kroniku Turnova, se kterou se umístila na 1. místě v kategorii obcí nad 2 000 obyvatel. Škoda, že třetí kronikářka (Marcela Beranová) žije v jiném kraji...

DLASKOVA KRONIKA VYJDE TISKEM

Pokud vše půjde dobře, objeví se na předvánočních pultech nové a poprvé zcela kompletní vydání Dlaskovy kroniky! Jedna z nejznámějších rukopisných památek našeho regionu zatím čtenářům nikdy nebyla představena celá. Na konci 19. století vydal část textu dolánecký učitel Václav Vaněk a v roce 1943 připravil její edici historik František Kutnar, stále se však jednalo jen o celou polovinu samotné kroniky. Josef Dlask si totiž nezapisoval pouze své zážitky, ale vypisoval si také informace z dobové naučné literatury. Dlaskova kronika jako celek tak přináší poměrně unikátní vhled do života, hlavy i duše doláneckého obyvatele, který zde žil 200 let před námi. Je to čtení neuvěřitelně zajímavé, a především také mimořádně poutavé a roztomile vtipné. Určitě se vám bude líbit. Datum křtu knihy bude upřesněno.

PODMALBY NA SKLE JANY SOJKOVÉ

V minulém čísle Muzejního čtvrtletníku jsme Vám představili Jiřinu Růtovou, perníkářku, která byla oceněna titulem *Mistr tradiční rukodělné výroby v Libereckém kraji* za rok 2015. Dnes si představíme druhou laureátku ceny.

Jana Sojková pochází z Prahy, etnografická profese ji však přivedla do Podkrkonoší, kde většinu života žije. K tradičnímu lidovému řemeslu (podmalbě na skle) se dostala až díky muzejní práci. V letech 1967–1973 vystudovala na Karlově univerzitě v Praze obor národopis a hindština. Zájem o lidové umění ji dovedl k odborné práci v muzeu – pracovala v městském muzeu ve Vysokém nad Jizerou a v Krkonošském muzeu ve Vrchlabí. V muzejních sbírkách se seznámila s podmalbami na skle a začala se jim věnovat nejen po odborné stránce. Zhruba od devadesátých let minulého století má malování podmaleb na skle jako svůj velký koníček. Podmalby, které paní Sojková vytváří, vycházejí z lidové tvorby především 19. století. Zejména se inspiruje

obrázky světců. Mezi její nejoblíbenější podmalby patří vyobrazení Noemovy archy či zobrazení sv. Cecílie. U obrázků se však snaží neopakovat se, aby každý výtvar byl originální. Pracuje i na objednávku, ale předmětem objed-

návky je pouze téma, poněvadž chce mít při malování volné pole působnosti.

Jana Sojková se velice často účastní různých tradičních řemeslnických trhů v Libereckém kraji nebo v regionu Krkonoše. Několikrát také vystavovala své práce v galeriích a muzeích u nás i v zahraničí (např. v Německu). V našem regionu je jednou z posledních, která ovládá tuto rukodělnou techniku. Při výrobě přitom dodržuje tradiční technologii i způsob podmalby na sklo, její obrazy nesou všechny znaky rukodělné výroby.

Jaroslav Kríž

ANIMAČNÍ DÍLNA U SASÍKŮ

Tak se nám muzeem otřásl v základech. A bylo to tak dobře! Na začátku školního roku jsme zažili, jaké to je, když na 500 dětí v muzeu dupe a křičí a zažívá opravdovou středověkou bitvu. Se svými třídami přicházely předškolní i mladší školní děti a my

jsem si s nimi povídali o našem největším muzejním exponátu – obrazu *Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou*. A jelikož to byly děti maloučké, tak jsme si i vybarvovали. Nejprve postavy z obrazu (na dračku šli Češi) a potom i zbraně. Děti navíc hodně zaujalo, že se vyobrazená (ovšem nikdy nekonaná) bitva odehrává v blízkosti jejich města a že na obraze vidí důvěrně známé skály i hrad Trosky. Pro nás lektorky byl jejich zájem a soustředění odměnou a už se chystáme na další pětistovku, se kterou se potkáme na vánočních dílnách, ovšem s novým programem.

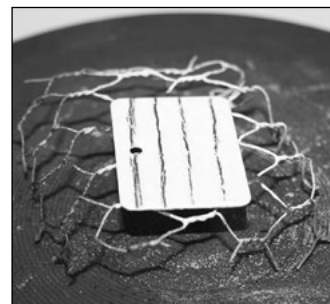
Marie Pešková

VZPOMÍNKA NA PRÁZDNINY V KAMENÁŘI

Letošní řemeslné soboty se vdařily jako ty loňské a navzdory horkému létu zaznamenaly i o třetinu vyšší návštěvnost. Největší zájem byl tradičně o výrobu šperku s českým granátem, s olivínem a z měděného drátu. Letos se objevil i zajímavý a pro nás velmi potěšující jev: pro dvě rodiny a několik jednotlivých účastníků se stala tvůrčí činností pravidelným prázdninovým programem. Obě rodiny s dětmi navíc vytvářely v Kamenářském domě úžasnou atmosféru pohody a tvořivého ducha pro všechny zúčastněné. Jedna z rodin pochází z Turnovska a trvale žije v Anglii, ale část prázdnin každoročně tráví v Turnově. Druhá rodina si pro lákavou nabídku možnosti výroby vlastního šperku prodloužila na Turnovsku pobyt a na následující dílničku neváhala přijet

až z Hradce Králové.

Tvořivá atmosféra dala vzniknout nádherným šperkům, které svou originalitou a provedením často zastínily vystavené předlohy. Jak se nám účastníci prázdninových sobot světili, těší se i na další

tvůrčí aktivity, které pro ně nachystáme, a že jich nebude málo! Všem účastníkům řemeslných sobot patří náš velký dík – i my se těšíme, až se s nimi a s mnoha dalšími opět setkáme.

Ludmila Pleštilová

PROSÍM, PŘIJĎTE NA VÝSTAVU!

V rámci příprav výstavy *Bitva pod Hrubou Skálou* jsme opět po letech procházeli materiály, které se k tématu výstavy vztahovaly. Do ruky se nám dostal mj. i níže uvedený dopis našich muzejních předchůdců, kterým se v roce 1893 snažili přimět starosty okolních obcí, aby vypravili své spoluobčany na návštěvu národopisné výstavy. Ta v Turnově (a mnoha dalších městech) předcházela konání celozemské Národopisné výstavy československé, o které už, jako pravidelní čtenáři, víte snad všechno. Ačkoliv bychom v současnosti často uvítali větší zájem Turnováků o některé naše projekty (protože návštěvníků není nikdy dost), jsme rádi, že se neocítáme v takovém zoufalství, abychom sepisovali podobné urgencye. Pokud víme, turnovská výstava byla nakonec navštívena poměrně hojně, otázkou je, zda se tak stalo až po rozeslání burcujičoho dopisu, nebo třeba, zda tento dopis nebyl vcelku běžnou součástí tehdejšího marketingu. Ale až budete někdy přemýšlet, zda k nám vyrazit, či ne, vzpomeňte si, jak moc po vaší návštěvě toužíme. To se totiž nemění!

Turnov, 4. dubna 1893

Velectěný Pane!

Obracíme se k Vám se snažnou, zdvořilou prosbou. Uspořádali jsme výstavu starožitnickou a národopisnou na radnici turnovské, jako přípravu k další činnosti směřující k výstavě národopisné v Praze. Nadáli jsme se do ní úspěchu morálního i hmotného, čekající hojnou návštěvu ve dnech svátečních. Zklamali jsme se přесmutně, počet návštěvníků nedostoupil dosud ani 400, takže budou sotva kryty výlohy výstavní, natož aby zbylo něco čistého pro práci budoucí. Zklamání to je tím více sklíčující, že odevšad jinud znějí radostné zprávy nad zdařenými výstávkami v městech i ve vsích.

Rozeslali jsme dost a dost vyhlášek, bohužel nebyly tyto pány adresáty tak, jak bylo potřebí, vyhlášovány. Obracíme se tudíž k vám, Velectěný Pane, osobně, prosíce zdvořile. Byste ráčili k tomu působiti, by z osady Vaší spoň příští sobotu a neděli sešla se na výstavku naši hojnější návštěva. Nepatrná obět přinese zajisté zdatné ovoce.

Správa musea v Turnově
S úctou k předchůdcům pro vás opsala
Alžběta Kulíšková

POBITÍ SASÍKŮ POD HRUBOU SKÁLOU POHLEDEM ARCHEOLOGA

V oblečení, nástrojích a zbraních máme na obraze *Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou* zachycenou podstatnou část našich pravěkých i středověkých dějin. Šest tisíc let od neolitu až po závěr raného středověku se nám promítlo v jedno (ne)dějinném okamžiku. Zobrazená pestrá škála zbraní se totiž nikdy nemohla v jediné bitvě potkat. Jejich schematické vyobrazení nám nedovoluje určit konkrétní předobraz každé ze zbraní, ale pokusme se je alespoň rámcově časově zařadit. Nalezneme zde těžkou sekeru z mladší doby kamenné (6.–5. tisíciletí př. n. l.), která je zasazená do rozvětvené haluze a upevněná koženými řemeny. Ponechme stranou, že nejde ve skutečnosti o zbraň, nýbrž o dřevorubecký nástroj, ale pozastavme se nad upevněním této několik kilogramů těžké kamenné sekery. Ta by totiž po několika úderech musela zcela zákonitě opustit své dřevěné

topůrko. Do pozdní doby kamenné (5.–3. tisíciletí př. n. l.) můžeme zařadit vrtné kamenné sekero-mlaty s ostrým břitem a zaobleným týlem. Hojně jsou na obraze zastoupeny bronzové oštěpy a kopí, které se poprvé objevily v závěru starší doby bronzové (19.–18. stol. př. n. l.) a přečkaly všechna období pravěku až do objevu nového kovu – železa – v jeho závěru. Kopí mají listovitý tvar hrotu a některá jsou vybavena křídélky nad tulejí. Ta jsou označována jako kopí franského typu a jde tedy o západní import v období raného středověku. Další zbraní z obrazu je bronzový meč, se kterým se na našem území setkáváme od střední doby bronzové až do starší doby železné (1600–600/500 př. n. l.). Meče, které máme na plátně vyobrazeny, vycházejí z meče tzv. liptovského typu mladší doby bronzové. Mají jazykovitou čepel a z bronzu odlitou rukojeť s vývalky. Nalezneme zde nejméně 10

mečů, které se odlišují pouze délkou a případně i šířkou čepele, ten nejdelší pochopitelně drží v ruce sám vojevůdce Beneš Heřmanov. Jedinou střelnou zbraní je reflexní skládaný luk, který do Evropy přinesli v 6. století kočovní Avari. Na obraze nalezneme dva reflexní luky: jedním míří ryšavý saský bojovník takřka uprostřed výjevu a s druhým přibíhá Heřmanův bojovník ze skalní průrvy v pravé dolní části obrazu. Poslední zbraní je, nebo by měla být, železná bojová sekera. Jde o velmi účinnou zbraň hojně užívanou v období raného i vrcholného středověku. Ty, které jsou vyobrazeny na plátně, by mohly být datovány do 14. až 15. století. Jde o jednoduchou sekeru s okem a dlouhým listem, dále o sekeru s dolů spuštěným ostřím a sekeru s obloukovým ostřím. Poslední dvě jmenované sekery mají neúměrně krátké topůrko a nadměrně robustní kon-

strukci a hmotnost (3–4 kg?). Pod tíhou takové zbraně by ruka bojovníka rychle umdlěla, a proto byly bojové sekery obouruční. Sekera s dolů spuštěným ostřím navíc spíše připomíná tesařskou širočinu.

Jak je z přehledu i datací zbraní patrné, umělci se nechali unést svými vlastními představami, přestože soudobá archeologická literatura přinášela o vývoji zbraní dostatek informací. Vyobrazení slovanských bojovníků, jejich oděvu i zbroje, bezprostředně vychází z Alšových a Ženiškových lunet z foyeru Národního divadla. Ani u „Sasíků“ tedy umělci nepřekročili svůj stín ani ducha doby, která ještě nedozrála ke kritičtějšímu pohledu na národní dějiny. Vždyť zdrženlivé hodnocení, nebo dokonce odmítnutí Rukopisů bylo považováno za ožehavý vlastenecký prohrěšek ba přímo vlastizradu...

Jan Prostředník

JAK SE SASÍCI DOSTALI DO MUZEA?

Návrat obrazu *Pobití Sasíků pod Hrubou Skálou* do Turnova podnítl v 60. letech pokusy o zřízení turnovské galerie, které díky němu nabyly doslova „nových rozměrů“. Definitivní zlom v kauze „výstavní síň ano, či ne“ však nastal až v roce 1972, kdy Turnov slavil 700. výročí svého založení. Tehdy byla stavba galerie přijata a začala být vnímána jako dostatečný kulturní počín, který hmatatelně završí celý jubilejní rok. Především to ale bylo vítězství a velká radost tehdejšího ředitele muzea Jana Knoba, který dokázal vahou své osobnosti a prosazením této myšlenky nejen uchránit muzeum neblahých normalizačních změn hned na počátku 70. let, ale naopak zvýšit jeho prestiž.

Místo pro galerii bylo zvoleno v těsném sousedství hlavní muzejní budovy. Nabízelo se využít volný prostor (původní vězeňský dvůr) mezi sousední budovou čp. 72 (původně okresní soud) a budovou bývalé věznice, kde muzeum mělo a má dodnes své depozitáře. V čele skupinky architektů, kteří se museli s tímto neobvyklým

prostorem popasovat, stál budoucí porevoluční hlavní architekt Turnova ing. arch. Josef Patrný. Realizaci stavby svěřil tehdejší městský národní výbor Akci Z. Situace, už tak značně ztížená nedostatkem jakéhokoliv stavebního materiálu, byla navíc komplikovaná různou manuální zručností a dovedností stále se střídajících brigádníků.

Velké obavy panovaly o stav samotného obrazu, který desítky let nikdo neviděl. Ten zůstal

největším tajemstvím až do poslední chvíle. Od počátku 30. let, kdy obraz natočený na dlouhé dřevěné hříděli opustil Turnov a ve stejné podobě se sem na počátku 60. let vrátil poštovním vlakem z jihočeské Hluboké, nebylo možné přesvědčit se o jeho skutečném stavu. V poslední fázi stavby galerie se Sasíci přestěhovali z tělocvičného předsálí II. základní školy (ještě předtím byl jejich útočištěm chrám Narození Pan-

ny Marie) do sálu Sokolovny. Zde započaly restaurátorské práce, které pak v průběhu necelých tří měsíců zakončili malíři František Němec, Josef Lachout a Jan Solovjev přímo v galerii. Slavnostní okamžik nastal 5. května 1974. Dočkali se všichni – muzeum s ředitelem Janem Knobem, Turnováci i nadšení turisté, kterých se hned v prvním roce přijelo do Turnova podívat více než sto tisíc. Miliontého návštěvníka jsme tady odpočítali už v polovině 90. let. Řešení provozních překážek, které komplikovaly využití celého prostoru galerie, věnovala současná ředitelka značné úsilí a nemalé finanční prostředky. Po více jak čtyřiceti letech provozu čeká galerii další velká změna. Chystá se pro ni nová expozice věnovaná historii našeho horolezectví. Obraz v ní ale zůstane a stane se její nedílnou součástí. Nezbyvá než galerii popřát další úspěšné roky. Podpora Města Turnov, Libereckého kraje, mnoha dalších spolupracovníků a elán turnovských muzejníků jí k tomu určitě chybět nebudou.

Jitka Petrušková

AUTORSTVÍ PORTRÉTU ANTONÍNA MARKA VYJASNĚNO

V tomto roce se podařilo získat nové informace ke dvěma významným portrétům z naší sbírky malby. Prvním z nich je podobizna libušského kněze a buditele Antonína Marka (1785–1877), jež vždy poukala pozornost kvalitou malířského provedení. Suverénní, klidná a kultivovaná malba a decentní psychologická charakteristika modelu ukazovaly na jednoho z předních českých portrétistů – Antonína Machka (1775–1844). Obraz ale není signovaný a bez jakýchkoliv dalších dokladů o jeho původu jej nebylo možné Machkovi s naprostou spolehlivostí připsat. V evidenční kartě obrazu (inv. č. U 1344) jsme proto dosud kladli za Machkovo autorství otazník. Nedávno se nám však dostal ke zveřejnění dopis Josefa Jungmanna,

čerstvě nalezený v pozůstalosti Antonína Marka v Literárním archivu Památníku národního písemnictví. Jungmann Markovi do Libuně napsal 18. května 1841:

„Milovaný příteli! Posléze jednou dostanete tuto spolujdoucí obraz od p. Machka, kterýž při odbednění byste neporušili, především šrouby, jimiž přitružen rám, roztočiti pozorně hleďte. Dal se též od kamenopisce přerýsovat asi na sto výtisků, z nichž Vašnosti tuto 50 posílám, ostatní zde mezi ctitele Vaše rozdám. Několik jich do Vídně, Moravy a Uher přijde. Dlouho jsme čekati musili vyhotovení kamenotisku; bodežž zato byl se obraz podařil. Mně se líbí jak velký, tak malý; někteří ledacos vystavují, jakž to bývá při obrazích. Když jen celek mluví to, co má. (...“

Z dopisu vyplývá, že obraz nejspíše vznikl ke konci roku 1840 k Markovým pětadesátinám. Zkušený a zaměstnaný umělec tu použil konvenční kompoziční schéma a Marka zachytil sedícího v křesle s vyrovnaným klidem uznávané osobnosti, jež vedle kněžského poslání současně sklízí uznání na poli literární tvorby a odborné práce v oblasti jazykovědy a filozofie. Ve sbírkách Národní galerie v Praze se také dochovala zmíněná litografie, kterou podle portrétu vytvořil litograf František Šír (1804–1864), blízký Machkův spolupracovník. Zredukoval portrét z polopostavy na poprsí a pozitivně přenesl na kámen.

Dlouhodobá expozice díla v kolísajících teplotách a v intenzivním osvětlení vedlo k postupnému uvolnění plátna, při bližším pohledu bylo patrné počínající krakelování a práškovatění barev. Proto byl obraz v roce 2007, za finančního přispění ministerstva kultury, restaurován ak. mal. Pavlou Vosátkovou a ak. mal. Janem Coufalem a uložen v klimatizovaném depozitáři. Ani detailní prohlídka díla restaurátory však jeho atribuci neupřesnily, o to cennější je tak nedávný nález citovaného Jungmannova dopisu.

Druhým obrazem z naší sbírky (inv. číslo U 2011), který na restaurování teprve čeká, je 123 x 92 cm velký portrét urozeného muže v civilním oděvu, dekorovaný několika vojenskými řády. Vzhledem k historickým souvislostem regionu by bylo možné předpokládat, že jde buď o příslušníka rodu Desfoursů, nebo Valdštejnů. K určení stáří portrétovaného i jeho identifikaci mohlo přispět určení vyznamenání, kterými byl dekorován. Je to Leopoldův řád (založený v roce 1808), Dělový kříž, jímž byli vyznamená-

ni účastníci protinapoleonské bitvy u Lipska a bílé smaltovaný kříž řádu maltézských rytířů. Je tak zřejmé, že portrét vznikl ve 2. čtvrtině 19. století a portrétovaný se aktivně účastnil bojů v řadách rakouské armády. Po dotazu rozeslaném po okolních památkových objektech nám pak potvrdili kolegové ze zámku Mnichovo Hradiště, že jde o kopii portrétu hraběte Kristiána z Valdštejna malovaného na zakázku císaře (František I. jej pak Valdštejnovi daroval) vídeňským malířem Johanem N. Enderem. Kopii zřejmě provedl mnichovohradištský malíř ve valdštejnských službách, Václav Ninger. V roce 1833 hostil na zámku Mnichovo Hradiště setkání panovníků sv. Aliance rakouského císaře Františka I. a ruského cara Mikuláše I. a pruského korunního prince Fridricha Viléma (budoucí král Fr. Vilém IV.), není proto vyloučeno, že portrét s sebou přivezl rakouský císař do Mnichova Hradiště jako pozornost hostiteli. Do českých dějin se ale Kristián z Valdštejna zapsal i jako Prezident společnosti Muzea Království českého, zakladatel lesnické školy v Bělé pod Bezdězem nebo zakladatel strojíren ve Štáhlavech u Plzně, jež po Kristiánově smrti zakoupil Emil Škoda a vytvořil z nich plzeňskou Škodovku.

Miroslav Cogan

MARTA ŠVAJDOVÁ
autorský šperk a zakázková výroba

tel. 604 653 668
www.fler.cz/m-r-t
martasvajdova@atlas.cz
Muzeum Českého ráje v Turnově

Aleš Bartoš
tel. 603 315 295
www.abzlatnictvi.cz
zakázková výroba šperků
Muzeum Českého ráje Turnov

VZPOMÍNKA NA TOMÁŠE ŘÍDKOŠILA

Ve čtvrtek 2. července nás navždy opustil kolega Tomáš Řídkošil, který s námi pracoval více než 20 let. Odešel zcela nečekaně a připravil nám smutný začátek prázdnin. Čas plyne, už jsme si víceméně zvykli, že ho na chodbách už nepotkáváme, ale myslíme a vzpomínáme na něj často. Místo tradičního rozhovoru, který už spolu nikdy nepovedeme, jsme zavzpomínali na společné chvíle a zážitky.

Vzpomenout jen krátce na všechno, co jsem s Tomášem Řídkošilem za pětadvacet let prožila jako kolegyně i jako šéfová není možné. Popsal bych asi stovky listů papíru. Tomáš byl velký vizionář, vynikající odborník, báječný kolega a kamarád, pro mne jako pro jeho vedoucí také těžko zvládnutelný živel. Když jsem ho v roce 1990 přijímala do muzea, pan doktor Kouřimský, tehdejší vedoucí mineralogického oddělení Národního muzea, mne tak trochu varoval se slovy: „Je to vynikající odborník, ale neukočítejte ho!“. Mnohokrát jsem si na jeho slova vzpomněla. Zpočátku jsem se snažila řešit neřešitelné a pak si raději zvykla, že musím některé úřední věci vyřizovat za něho, že musím hlídat jeho granty, že termíny a čas jsou pro Tomáše úplně zbytečnou veličinou. Brzy jsem si uvědomila, že kdyby se nechal časem limitovat, nestihl by realizovat všechny plány a záměry, které nosil v hlavě. A co se týká věcí úředních – jen vzpomínka na úplně první bláznivý projekt, který jsme spolu realizovali. Tomáš odjel na Ural brzy potom, co nastoupil do muzea domluvit výstavu

a také sbírat kameny. Asi za čtrnáct dní mi telefonoval: „Jeď na hranice (tehdy ještě Československa), posílám z Uralu kameny“. Samozřejmě jsme tam s kolegy jeli. Muzejní Škodou 1203, jejíž technický stav odpovídal názvu. Převzali jsme bedny ztlučené z prkýnek, a protože je nikdo nechtěl kontrolovat, mysleli jsme si, že v tom budou nějaké „šutry“, cenné pro geologa – nikoliv pro naši sbírku. Otevřeli jsme je až v Turnově a bylo to, jako když otevíráte nějaký dávno hledaný poklad. Náhvera. Cenné minerály, které jsou dnes vystaveny ve stálé expozici. Bez papíru, bez povolení – tím si Tomáš hlavu nelámal a jak vidíte – taky to šlo.

-jv-

Na Tomáše mám samozřejmě mnoho různých vzpomínek, protože jsme společně sdíleli jednu kancelář. Navíc nás spojovaly nejenom příbuzné obory, ale také podobný humor i přístup k životu. To, že jsme jeden druhému takřka nic nedarovali, o tom svědčí jedna z mnoha historek. Jeli jsme s Tomem na služební cestu na Chebsko. Tomáš řídil a já jsem ho požádal, zda by mi nezastavil někde na čerpací stanici, neb jsem si poměrně nutně potřeboval odskočit. Minuli jsme jednu pumpu, ale Tomáš nezastavil s tím, že ví o lepším místě. Pokud by mne netrápily jisté niterné problémy, určitě bych si všimnul jeho těžko potlačovaného potutelného úsměvu. Ve chvíli, kdy mi zastavil, jsem vystartoval z auta a jal se konat malou potřebu. Bohužel jsem si nevšimnul, že ten dobrák zabrzdil v bezprostřední blízkosti několika „kněžek lásky“, které zde

znuděně čekaly na své zákazníky... Situaci jsem, ovšem nikoliv s ledovým klidem, vyřešil. Milé dámy jsem bezesporu pobavil, ale to nebylo nic proti Tomášovi, který se v autě řehotal na celé kolo. Nastoupil jsem zpět do vozu a se slovy: „To máš u mě, kámo...“, jsme vyrazili směr Cheb.

-jnp-

Tomáš určitě patří k těm kolegům, na které se nezapomíná. Kolega a kamarád ochotný zařadit v kteroukoliv noční či denní dobu cokoliv. Kdykoliv budu procházet mineralogickou expozicí, bude přítomen. I když ne fyzicky, ale ve vzpomínkách, jak jsme spolu „sádrovali“ jeho drahokamové poklady, o kterých vždycky věděl něco zajímavého. Sám nohu v sádře, jako důsledek pracovního úrazu při budování muzejní stoly, ale sršící optimismem a dobrou náladou. Všem nám tenkrát nervy „pěkně tekly“, jen Tomáš s věčným úsměvem, na který se nedá zapomenout. Když v roce 1990 nastupoval do muzea, bylo avizováno, že přijde někdo „z fakulty“. Představu mladého právě promováného kolegy naplnil vrchovatě, usměvavý mladík se smyslem pro každou legraci. O Vánočním večírku, kde hrál k naší radosti na basu, jsem se ho zeptala, kdy půjde na vojnu. Dal se do smíchu a ujistil mě, že vojnu má dávno za sebou, z fakulty že sice přišel, ale jako pedagog, a je otcem tří dětí. Ten chlapecký pohodový zjev si udržel až do konce. Tak si ho budeme všichni pamatovat.

-jp-

Vybavuji si jedno z prvních setkání s Tomášem, kdy jsem, ještě jako semilský archivář, neměl s muzejním mineralogem příliš společného.

Už za pár minut mi ale bylo jasné, že se jedná o člověka, který má v kapse řadu zážitků, které stojí za to. Až v posledních letech, kdy se stál mým kolegou, byl čas se k nim dostat. Věci, z kterých ostatní žijí několik měsíců nebo i let, sypal Tomáš z rukávu. Například absolvoval několik sibiřských expedic, kde zažil neuvěřitelných situací asi nejvíce. Třeba několikadenní čekání na letadlo, které, když přiletělo, připomínalo letadlo jen vzdáleně a nabídl cestu s kozami a kachnami. Ale já bych za všechny zmínil jeden Tomášův gurmánský zážitek a troufám si říct, že ho nepřekoná žádný profesionální cestovatel. Na Sibiři, na některé ze základen, která se stala pro Tomáše na čas domovem, přivezlo její osazenstvo na večeri úlovek „zvenku“. Údajně se až později se dozvěděl, že povečeřel mamuta.

-dm-

Když jsem uslyšela zprávu, že Tomáš zemřel, naštvála jsem se. Opravdu... moje první myšlenka byla *krucinál!* Tomáše jsem měla moc ráda, ale předstírat, že mi tohle slovo nepřišlo na mysl (a většinou i na jazyk) při setkáních s ním často, to by byla lež. Tomáš žil v podstatě mimo náš čas a prostor – pamatuji se na řadu situací, kdy jsem si zcela zoufalá rvla vlasy, většinou z kvapem se blížícího, nebo už proběhlého termínu, který Tomáš ignoroval, a on mi s úsměvem vysvětloval, že ve srovnání s věkem planety (geolog!) jsou moje problémy zcela malicherné. Měl vlastně pravdu a často si ji připomínám, ale ještěže se tím neřídí všichni kolegové. -ak-

DRINGS

poradenství * software * hardware

Výpočetní technika – kousek od muzea!

- Počítače, příslušenství, digi-fotoaparáty, audiotechnika to vše můžete zakoupit ve Skálově ulici 6 otevřeno ve všední dny 13.30 – 17.30 hodin
- Objednávat můžete i v pohodlí domova nebo kanceláře využijte e-shop na stránkách www.drings.cz

BARVY
specializovaná prodejna

Nabízíme veškerý sortiment barev k použití v interiérech i exteriérech, autolaky, lazury ad.

Studentská 1727, Turnov • tel./fax: 481 321 180, 602 364 436
www.baryturnov.cz • email: info@baryturnov.cz

ZE SBÍREK MUZEA – TORZO MODRÉ ZÁSTĚRY

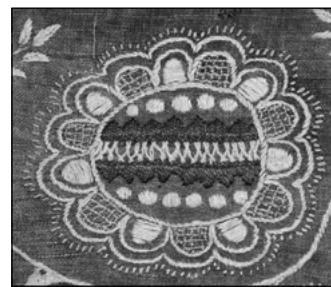

Modré zástěry byly součástí nejstarší vrstvy turnovského lidového kroje. Jsou dochovány velmi vzácně, neboť v druhé polovině 19. století je nahradily zástěry s červenou karmazínovou výšivkou a nabírané zástěry s výšivkou bílou. Materiálem pro zhotovení modrých zástěr bylo lněné plátno, které se barvilo indigem. Výšivka naší zástěry byla soustředěna po obvodu a je provedena v barvě bílé, červené a žluté. Jejím motivem je stylizovaný rostlinný ornament,

pozornost si zasluhuje především barevná propojenost výšivky, která vyniká vytríbenou ornamentikou. Torzo modré zástěry je jedním z prvních přírůstků sbírkových fondů turnovského muzea, pochází z Dolánek u Turnova, konkrétně z Abełova mlýna. Exponát byl poprvé

vystaven na Oblastní národopisné výstavě, která se konala v dubnu 1893 v Turnově, byl i součástí kolekce exponátů z Turnovska, které byly vystaveny na Národopisné výstavě československé v roce 1895 v Praze. Současní návštěvníci muzea měli možnost vidět tuto zástěru na vý-

stavě *Bitva pod Hrubou Skálou*. Ve sbírce muzea je zastoupena i rekonstrukce další modré zástěry, kterou provedla paní Eleonora Prošková dle originálu – roztrhaného kusu zástěry, který našel malíř Prousek na plotě v Rovensku pod Troskami. Tyto informace jsme zjistili v rukopisném textu přednášky paní Zdeny Sajicové o turnovském lidovém kroji, jehož opis muzeum získalo v roce 2014 od pana Jana Sajice.

Vladimíra Jakouběová

STALO SE PŘED STO LETY V TURNOVĚ A OKOLÍ

V sobotu 2. října 1915 zemřela v Turnově paní Anna Votrubcová, majitelka Podkostelního mlýna na Trávnících (dnes budova elektrárny pod schody spojující Trávnice a Skálovu ulici). Narodila se roku 1830 v rodině Františka Ladislava Riegra, na což byla patričně hrdá – její otec byl synovcem tohoto významného českého politika a obrozence 19. století. * První světová válka byla v plném proudu. Tiskem proběhla konečná vyhláška o rukování domobrany. Odvodem povinní osmnáctiletí (ročník narození 1897) nastoupili 15. října, ročníky 1873 až 1877, 1891, 1895 a 1896 nastoupily v polovině listopadu. Třiačtyřicetiletí až padesátiletí muži zatím zůstali doma, ale s naruková-

ním měli počítat ke konci roku 1915 či později. * 29. října se na zasedání městského zastupitelstva rozhodlo o účasti města na 3. válečné půjčce. Rada města se usnesla upsat na půjčku 30 000,- K. V plánu bylo použít všechny dostupné volné fondy města (fond chudinský, dětské opatrovny, jesliček, bývalé průmyslové školy, špitální fond, fond na správu zvonu v kostele sv. Mikuláše i na ošacení chudé školní mládeže). * Na stejném zastupitelstvu se jednala žádost obyvatel Trávníc o prodloužení vodovodního potrubí. Rada města a vodárenská komise nedoporučila žádost ke schválení. Dle jejich vyjádření měli občané Trávníc užitkovou vodu v bezprostřední blízkosti (Ji-

zera) a pitnou vodu u domů čp. 479 a 153. Po delší debatě se ovšem většina zastupitelů města přiklonila k realizaci vodovodu, který měl být hrazen z půjčky. * Projednávala se rovněž žádost paní Anny Svobodové o udělení hostinské koncese v domě čp. 77 (viz foto). Představitelé města žádost doporučili ke kladnému vyřízení c. k. okresnímu hejtmanství. * Množily se případy, kdy žáci zdejších škol strhávali plakáty na návštěvních tabulích. Naposled bylo z plakátů zdejšího biografu vyřezáno vyobrazení Henny Portenové (jedna z prvních německých filmových hvězd němeého filmu – viz foto). * 19. prosince 1915 se v salónku turnovských učitelek jazyků, slečen

J. a H. Rablových, rozdělávaly pod ozářeným vánočním stromkem dárky dětem turnovské kolonie válečných uprchlíků z jihu. * Noviny se zamýšlely nad nebezpečím moderní doby: „V poslední době ve všem tisku opětuji se nářky nad úbytkem populace. Rok od roku jest procento přírůstu lidstva v kulturních státech menší. Nejhůře na tom byla do poslední doby Francie, kde už dávno zavládl systém jednoho dítěte. Ale i v jiných státech výsledky sčítání obyvatelstva prokázáno nade vší pochybnost, že lidstva rok od roku poměrně ubývá. (...) Moderní státy, aby obrat způsobily, skýtají různé úlevy rodičům s více dětmi – daňové i jiné.“

David Marek

VÝSTAVY A AKCE V ŘÍJNU, LISTOPADU A PROSINCI

GALERIE

Do 18. 10. Bitva pod Hrubou Skálou. Výstava ke 120. narozeninám obrazu Pobití Sasíků
5. 11. – 31. 12. Kapr, sumec, štika. Historie tradičního chovu ryb a rybolovu.

VÝSTAVNÍ SÁL

Do 8. 11. 300 let Kamenářského cechu v Turnově (Výstava Geologie dětem byla zrušena).
19. 11. – 17. 1. Regenerace 2. Místní šperkařská scéna se prezentuje na 2. ročníku výstavy.

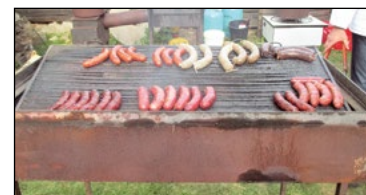
KAMENÁŘSKÝ DŮM

Do 1. 11. Martin K. Táborský – Malováno světlem. Výstava turnovského fotografa.
26. 11. – 30. 12. Betlémy. Vánoční výstava
11. a 12. 12. Vánoční dílna

DLASKŮV STATEK

1. 12. – 31. 12. Vánoce na Dlaszkově statku
AKCE
11. a 12. 12. Vánoční trhy
Další vánoční program bude upřesněn na plakátech

FOTOOHLÉDNUTÍ ZA MINULÝM ČTVRTLETÍM

Zahájili jsme tři výstavy – 300 let kamenářského cechu v Turnově, která byla bohužel poslední výstavou, na které se podílel Tomáš Řídkošil, výstavu Jana Hrubého a Martina Táborského. Prázdniny v Kamenářském domě byly ve znamení tvůrčích dílen (ohlédnutí v samostatném článku). Na konci září jsme slavili kulatá výročí našich dvou kolegů, což se neobešlo bez velkého večírku, na kterém zapěl Spolek muzejních dam hity z 60. let. A poslední fotografie jsou z Posvícení na Dlaszkově statku. Program byl plný zábavy, dobré nálady a dobrého jídla. Na záběrech kolegové v akci a výsledky jejich práce.

NAVŠTIVTE V MUZEU, CO SE DÁ

MUZEJNÍ PRODEJNA

šperky,
drahé kameny, sklo,
bižuterie, regionální
speciality, sladkosti,
knihy, mapy

ZLATNÍCI V KAMENÁŘI

autorské šperky,
zakázková výroba,
snubní prsteny,
drahokamy,
ukázky řemesla

DLASKŮV STATEK

národní kulturní
památka
vesnická domácnost
v 19. století
vánoční atmosféra

Muzejní čtvrtletník vydává Muzeum Českého ráje v Turnově. Povolení MK ČR – E 15658. ISSN: 1801-4054. Odpovědná redaktorka: Mgr. Alžběta Kulíšková. Grafická úprava: pch, sazba: AK. Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o. Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411. Uzávěrka tohoto čísla byla 15. září 2015. Muzejní čtvrtletník je k dostání zdarma na pokladně muzea a v informačních centrech a muzeích v okolí Turnova.

OTEVÍRACÍ DOBA: MUZEUM a KAMENÁŘSKÝ DŮM: Úterý až neděle: 9.00–16.00 (o víkendu polední pauza 12.00–13.00). Zavřeno všechny pondělky a 25., 28. a 31. prosince a 1. ledna. Na Štědrý den otevřeno od 9.00 do 12.00 hodin. **DLASKŮV STATEK:** V listopadu zavřeno. V říjnu a prosinci otevřeno v úterý až neděle: 9.00–16.00. Zavřeno všechny pondělky a 24., 25. a 28. prosince a 1. až 3. ledna. Od ledna do konce března zavřeno. Statek se otevře na oslavu Masopustu a na Velikonoce. Aktuální informace získáte na webových stránkách muzea!